

történelem, a nyelvészet és a régészet eredményeit is, tudományos hozzájárulása ezeknek a fényében született meg. Nem elhanyagolható eredménye ennek, hogy az antropológia és a történelem területein tevékenykedő kutatókat legalább egy téma erejéig egy platformra hozta.

Végeredményben meggyőzően érvel amellett, hogy a szóbeli hagyományok igenis fontos információkat hordoznak a jelen viszonyában a múlt megéléséről. És miközben a szájhagyományok történelmi forrásként való alkalmazhatóságát hangsúlyozza, az írásban rögzített tanúságtelekhez hasonlóan tünteti fel azokat, ugyanis rámutat ez utóbbiak megbízhatatlanságára is. Ezzel a szájhagyományokat az írásban lejegyzett műlthoz hasonlóan a történelmi források fontos részének ismerteti el, hiszen a kutatónak mindkét típus megbízhatóságát fel kell mérnie, mielőtt azokat értelmezné és történelem válna belőlük. „Nincs abszolút történelmi igazság” – állítja (251), és ezzel ki is hívja a szájhagyományok elismert helyét a források közt.

Nem elhanyagolható, hogy Vansina egy mindaddig elhanyagolt témát vezetett be a tudományos diskurzusba éppen azzal a céllal, hogy a téma feldolgozása és a szájhagyományok gyakorlati felhasználása gazdagodhasson. Ezt bizonyítja az is, hogy ő maga is számos tanulmányában reflektált a kritikai meglátásokra. Az ismertett kiadás utolsó fejezete éppen erről tesz tanúbizonyságot. Ebben a módszertani és a tipológiát érintő kiegészítések mellett hangsúlyos szerepet kap az az időközben egyre gyakoribbá váló jelenség, hogy a helyi lakosok a korábban írásba foglalt hagyományt használják emlékezet-erősítő eszközként. Ahogyan a források felhasználása kapcsán, itt is a szájhagyomány óvatos és kritikai alkalmazására hívja fel a figyelmet.

A mű érdemei közt kell megemlítenünk, hogy bár Vansina kutatási területe Afrika, és az itt gyűjtött anyagokat használja fel elméletének alátámasztására, a könyv népszerűsége miatt serkentette a szerző által javasolt módszerek alkalmazását nem afrikai terepen, illetve nem európai kutatók által is.

Továbbá azt sem feledhetjük, hogy a könyv abból az időszakból származik, amikor az európai hatalmak és afrikai államok formális viszonya jelentősen átalakult. A művet tekinthetjük a társadalomtudományokban is érvényesülő deko-

lonizációs törekvések egyik segédkönyvének, ami útmutatást nyújt ahhoz, hogy hogyan gyűjt-sünk és értelmezzünk helyi történelmi forrásokat a megannyi afrikai kulturális közeg viszonyrendszerében, és ezáltal miként ismerhetjük meg az ott élő népek történelemszemléletét. Ennek pozitív hozadéka továbbá, hogy Vansina módszertana támogatta az afrikai kutatókat abban, hogy megalkossák saját történelmüket, és ezzel kivívják társadalomtudományos elismertségüket a dekolonizációs folyamatok közepette, miáltal erősödhetett a nyugati és helyi kutatók együttműködése a témában.

TESFAY SÁBA

Philologia Africana Hungarica 1, 1–4. sz. (2020). 623.

Az afrikai kultúrák egyik legjelesebb kutatójának, Leo Frobeniusnak „magyar hangja”, tolmácsa és népszerűsítője, Biernaczky János nyomdokain haladva a hasonlóképpen elszánt afrikanista-folklórkutató Biernaczky Szilárd most új folyóirat indítását tűzte ki céljává. A *Philologia Africana Hungarica* afrikai szóművészeti, irodalmi és kulturális folyóirat első évfolyama épp most jelenik meg, rögtön egybekötve (könyvformátumban kivitelezve) a 2020. év első négy számaként. Köznapien mondva: a kötetfolyóirat történelmi, folklorisztikai, irodalmi, társadalomtudományi, antropológiai tónusát tekintve nem az újságtartóban vagy a könyvespolc alján akad időleges helye, hanem a szakkönyvek között, méltó, szép borítóval illusztrált kiadványként, amivel rögtön megőrizni, értékelni, tartósítani és továbbadni lehet képes az afrikai kultúrák írott és másféle kincseit. Kincseit is – mert hiszen a szó- és írásművészeti kincsek mellett jelen van az életvilág számos egyéb területe, a nyelvi, az életviteli, a gyarmatosítási, politikai, az „emberivé válás” rögzös útjain (Biernaczky Szilárd) kialakult viszonyok aprólékos tájrajza is, mint egy nagy nép hősenekében és modern regényeiben, ahogyan azt egykori és mostani tolmácsolói, kutatói és költői, felfedezői és „széthulló világai” (ahogy Chinua Achebe regényének címe is) bemutatják.

Biernaczky Szilárd az első évfolyam elé illesztett előszava is jelzi: az emlékezésnek meg-

vannak a régi, történeti, népcsoport- vagy nyelvi-költészeti elemei, s vannak személyesek is. Így az első írás Tóth Éva költő, műfordító, esz-szeista nekrológia, aki a *Szungyata: Manding* hősköltemény átültetésével szerezte meg afrikánisták közötti elismertségét, de a kötet egész fejezetet szentel a Füssi Nagy Géza (1946–2008) emlékére írott tisztelgéseknek (Sárkány Mihály, T. Horváth Attila, Biernaczky Szilárd szövegeinek) és egy Füssi Nagy Gézával készült Anon-interjúnak. Füssi az ELTE bölcsészkar afrikánisztikai programjának vezetője volt, maga is kutató, a kelet-afrikai nyelvek, irodalom első számú értekező-fordítója. Itt négy írás is megidézi azt a világot, mely „sajátja” volt kelet-európaiaként és afrikánistaként.

Kelet-Afrika mint gyarmati térség története sem hanyagolható el a lenyomatok, kulturális és nyelvi örökség terén. Itt önálló tanulmányok illusztrálják ezt: Urbán Bálint *A luzofon posztkolonialitás elmélete és a portugál nyelvű afrikai irodalmak* címen elemzi a hatásokat, a frankofonista Kun Tibor a malgas költő és drámaíró, Jacques Rabemananjara munkásságáról értekezik, Tábor Sára *Az egyén és az igazság viszonya elnyomás idején* címen J. M. Coetzee *A barbárokra várva* című regényét tekinti át, Balázs Judit *Mahfuz, Kairó, Hala al Badry és az „elromlott” arab nyelv* kérdésével lepi meg olvasóit, Biernaczky Szilárd pedig a *Folklór az irodalomban* címen fűz megjegyzéseket Chinua Achebe *Széthulló világ* című regényéhez.

Önálló rovatot alkotnak az irodalmi és a folklóralkotások Jacques Rabemananjara, Thomas Mofolo, Meja Mwangi, Aristide Tarnagda, Yacine Kateb műveiből, továbbá Kun Tibor, Biernaczky Szilárd, Szilasi Ildikó, Turóczy Ildikó gyűjtéseiből, kommentárjaiból, illetve Enrico Cerulli és Mungo Park könyvrészleteiből.

Mivel hiánypótló szerepkörű is az új folyóirat, látható vállalása, hogy az egykori ELTE afrikakutatási program keretei közt kialakított archívum anyagából is közlétegyen érdemi szellemi örökséget: ilyen Lévai Béla (1943–2010) *Három szerelmi ének* (szuahéliből) írása, vagy a Biernaczky János *Damara népköltészeti fordításaiból* (1923) közreadottak, vagy a neves kutató, Jan Vansina tollából a *Laam: Énekelt pletykálkodás a Bushongoknál* című szöveg, Iyayi Kimoni *A fekete-afrikai irodalom sorsa, avagy egy kultúra problematikájának jele*

részleteinek közlése, Anne Lippert *Író és közönsége a mai Algériában* című tanulmánya, Vezsmár László *Az elefántcsontparti színház kezdetei* című kézírata, Gustaaf Hulstaert *Mongo ritmikus darabok* című dolgozata, Kiss Károlytól a *Gasszire lantja* és Jan Vansinától a *Ncok – a kubák lírai éneke* is.

Nem szegényebb a *Könyvismertetések* rovat sem, melyből kiderül, mennyi mindenről nem tudtunk vagy mennyi mindent nem tartottuk számon igazán az afrikai irodalomból. Tóth Réka a Goncourt-díjas René Maran regényét, a *Batuala* új kiadását méltatja, Tábor Sára *Betekintés az afrikai irodalom egy fontos korszakába* címen Kun Tibor *Hazatérés a szülőföldre* című, a frankofón afrikai irodalmi tanulmányok antológiáját értékeli, Biernaczky Orsolya két könyvet is ajánl, melyek az afrikai világ mélyébe vezetnek, valamint Ternák Gábor *Daktari, daktari: Egy orvos visszaemlékezései* című munkáját jellemzi, ismét Tábor Sára *Kofi Kwahule színműveinek magyar nyelvű kiadását* méltatja, Biernaczky Szilárd *Kulturális értékeink megbecsüléséről: Egy magyar humanista Afrika-kutató életműve életre kel?* címmel Földessy Edina *Torday Emil kongói gyűjteménye 2015* című válogatásáról közöl értékelést, a *Szungyata* eposz egy új prózai kiadásáról és Pusztai Gabriella *Magyar orvosok Fekete-Afrikában* című művéről ír áttekintést, ugyanitt Biernaczky János *A kameruni regény* francia elemzőjének, Claire L. Dehonnak művét lapozgatja, Kun Tibor vizsgálja *Léopold Sédar Senghor* költői összkiadásának új kötetét, s a szerzői körök zárása kedvéért még én is értékelem Turóczy Ildikó afrikai könyveit és legutóbbi missziós orvosi naplóanyagát.

A Fekete Földrészt megidézésének szórakoztató eszközét, a mimézis lehetőségét, a nyelvi gazdagság, a dráma és humor, a szolidaritás és az emberség gyüttelésének számunkra is adott esélyeit tekintve az új *Philologia Africana Hungarica* első évfolyama máris bizonyítja, mily gazdag lehetőség rejlik a források, fordítások, alkotások, életművek közelebb hozásában. Induló évfolyamának csak kívánni tudjuk: éljen meg Afrika-kort ez a forrás-folyóirat, s legyen élménye, oktatási anyaga, szellemi öröksége még sokáig és sokaknak!

A. GERGELY ANDRÁS